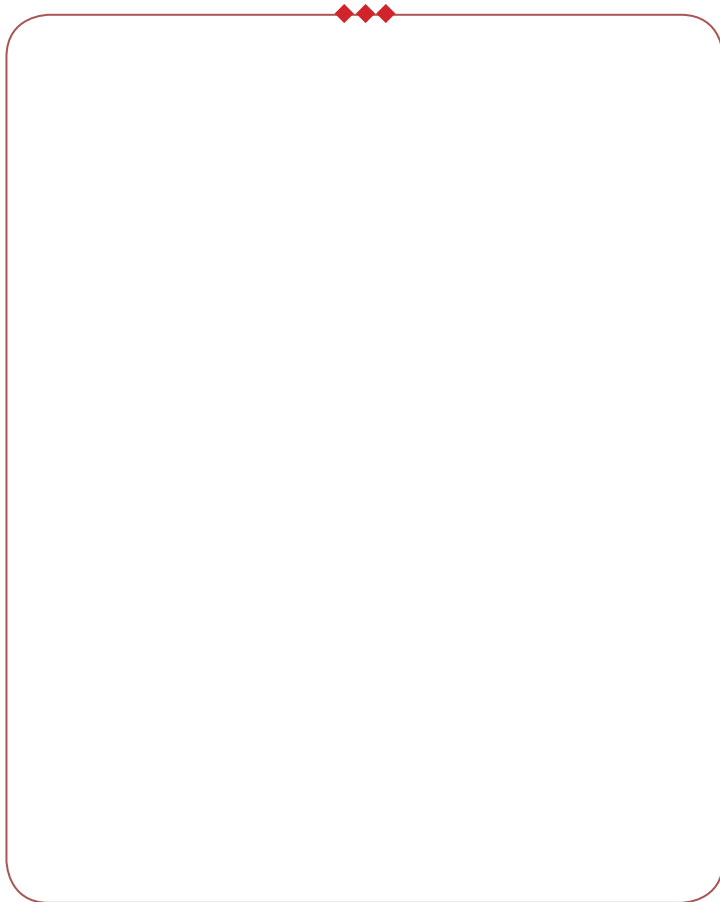

نشر مؤسسه اشراق و عرفان | ۶۶

مسلل نشر | ۵۴

علیرضا عرفانی

اجتهاد و تقلید ۴

شرایط مرجع تقلید ۱

تقریر: محمد آزادی

نشر اشراق و عرفان

اجتهاد و تقلید ۴ (شرایط مرجع تقلید ۱)

علیرضا اعرافی

تقریر..... محمد آزادی
ناشر..... مؤسسه اشراق و عرفان
ویراستار..... احمد رضانی
امور هنری..... حمید بهرامی
نوبت و تاریخ چاپ..... اول/زمستان ۱۳۹۸
لیتوگرافی، چاپ و صحافی..... سازمان چاپ اِسرائ
شمارگان..... ۱۰۰۰ نسخه
قیمت..... ۵۲۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای مؤسسه اشراق و عرفان محفوظ است

ISBN: 978-600-8542-30-8

www.eshragh-erfan.com

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۰

info@eshragh-erfan.com

نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۱

آدرس: ایران، قم، خیابان معلّم، معلّم ۸، کوچه شهید محقق، پلاک ۵۹

فهرست

سخن مؤسسه	۱۵
پیشگفتار	۱۷
مقدمه	۲۱

فصل اول: کلیات/۲۳

۱. اختصاص اکثر شرایط به مراجعه عامی به مجتهد	۲۳
۲. ارشادی بودن شرایط ذکر شده در کلام فقها	۲۴
۳. موارد اعتبار نظر مجتهد قبل از فرایند تقلید	۲۴
الف) مسائل نسبتاً واضح یا قریب به وضوح	۲۴
ب) اتفاق نظر مراجع در بعضی مسائل	۲۶
ج) بقا بر تقلید مجتهد اعلم متوفی با اجازه مجتهد دیگر	۲۶
۴. حکم عقل در جمع بین شروط	۲۷
۵. ملاک مراجعه به مرجع	۲۸
۱. ارجاع از باب مراجعه به کارشناس	۲۸
۲. ارجاع از باب مراجعه به زعیم دینی	۲۹

- ۱-۲. دو تقریر از ملاک دوم مراجعه به مجتهد ۳۰
- ۲-۲. درجات تأکید بر خصایص غیر علمی ۴۰
- ۲-۳. طیف های قابل بیان درباره ملاک های انتخاب مجتهد ۴۱
- جمع بندی ۴۲
۶. تفاوت تکلیف مقلد و خیره معرف مجتهد ۴۳
۷. تغییر صلاحیت های اجتماعی لازم برای مجتهد در شرایط مختلف ۴۴

فصل دوم: شرایط شخصیتی مرجعیت / ۴۷

۱. بلوغ ۴۷
- الف) ادله اشتراط بلوغ ۴۸
۱. برخورداری مجتهد از شأن اجتماعی، زعامتی و هدایتگری ... ۴۸
۲. اجماع و تسالم فقها ۴۹
۳. قاعده «عَمْدُ الصَّبِيِّ وَ حَطُّوهُ وَاحِدٌ» ۵۰
۴. حدیث رفع قلم ۵۰
۵. مذاق شرع ۵۱
۶. قصور سیره عقلایی از شمول نسبت به غیر بالغ ۵۲
۷. تردید در اطلاق ادله لفظی ۵۹
- ب) نظر برگزیده ۶۲
۱. تعارض اعلم غیر بالغ با مجتهد بالغ غیر اعلم ۶۴
۲. بررسی اشتراط بلوغ مرجع حین استنباط ۶۴
۲. عقل ۶۵
- الف) معانی مختلف عقل ۶۶

- ب) انواع جنون ۶۷
- ج) معنای شرطیت عقل در مجتهد ۶۷
- د) حالات متصور درباره جنون مجتهد ۶۸
- ه) ادله عدم جواز تقلید از مجتهد مجنون ۶۸
۱. اعتبار ملاکات غیرکارشناسی در مجتهد ۶۸
۲. وهن شریعت و طعن مخالفان (عنوان ثانوی) ۶۹
۳. تردید در شمول سیره عقلایی نسبت به تقلید از مجنون ۷۰
۴. انصراف ادله لفظی از مجنون ۷۲
- و) شقوق متصور در تقلید از مجتهد مجنون ۷۳
۱. صور تقلید ابتدایی ۷۳
۲. صور تقلید استمراری و بقا بر تقلید مجنون ۷۷
- جمع بندی اشتراط عقل ۷۹
۳. ایمان و اسلام ۸۰
- الف) تحلیل شرط ایمان مذکور در کلام فقها ۸۰
- ب) حالات متصوره ایمان در مرجع تقلید ۸۳
- ج) ادله شرطیت اسلام و ایمان مرجع تقلید ۸۴
۱. دلیل عام ۸۴
۲. ادله خاص ۸۵
- د) شرطیت اسلام و ایمان هنگام استنباط احکام ۱۰۶
۴. زهد و مخالفت با هوای نفس ۱۰۸
- الف) ادله ۱۰۹
۱. روایت تفسیر امام حسن عسکری علیه السلام ۱۰۹

۲. اقتضای زعامت امت اسلامی ۱۱۴
- ب) زمان جریان شرط زهد ۱۱۴
۵. طهارت مولد ۱۱۵
۶. حرّ بودن ۱۱۶
- ادله ۱۱۶
۱. وهن مذهب ۱۱۶
۲. اختیار نداشتن مجتهد عبد ۱۱۶
۳. عدم امکان ارتباط روحی با مجتهد عبد ۱۱۷
۷. مرد بودن ۱۱۷
- الف) نکات مقدماتی ۱۱۷
۱. مطرح نبودن شرط رجولیت در کتب قدما ۱۱۸
۲. تنوع احکام فقهی بر اساس جنسیت افراد ۱۲۰
۳. اختصاص اشتراط رجولیت به تقلید از مجتهد ۱۲۱
۴. بررسی وجود اصل اشتراک جنسین در احکام ۱۲۲
- ب) بررسی ادله اشتراط یا عدم اشتراط رجولیت ۱۳۸
- یکم. ادله عدم اشتراط رجولیت ۱۳۹
- دوم. ادله اشتراط رجولیت ۱۴۸
- جمع‌بندی شرط رجولیت ۱۵۲
۸. صلاحیت‌های ارتباطی، اجتماعی و سیاسی مجتهد ۱۵۳

فصل سوم: شرط مطلق بودن اجتهاد/ ۱۵۵

۱. نکات مقدماتی ۱۵۶

- الف) اطلاق و تجزی در استنباط ۱۵۶
- ب) بررسی معقولیت و قابل تصور بودن اطلاق و تجزی در اجتهاد ۱۵۶
۱. اطلاق و تجزی در استنباط بالفعل ۱۵۶
۲. اطلاق و تجزی در استنباط بالقوه ۱۵۷
- ج) تقلید از مجتهد متجزی در مسائل مستنبط بالفعل ۱۵۸
- د) مفروض گرفتن سایر شرایط در مجتهد متجزی ۱۵۸
- ه) اعلییت مطلق و متجزی ۱۵۸
- و) مقلد عامی و احتیاط در تقلید از مجتهد مطلق ۱۵۹
۲. اقوال در مسأله ۱۵۹
- الف) عدم جواز تقلید مجتهد متجزی مطلقاً ۱۶۰
- ب) جواز تقلید مجتهد متجزی مطلقاً ۱۶۰
- ج) تفصیل بین وجود مجتهد مطلق و عدم وجود آن ۱۶۰
- د) تفصیل در محدوده استنباط مجتهد متجزی ۱۶۱
- ه) تفصیل در اعلم بودن و نبودن مجتهد متجزی ۱۶۲
- و) تفصیل در علم مقلد به استنباط مجتهد متجزی ۱۶۳
- جمع‌بندی اقوال ۱۶۳
۳. ادله اقوال مطرح در مورد تقلید از مجتهد متجزی ۱۶۵
- الف) سیره عقلا در مراجعه جاهل به عالم ۱۶۵
۱. تقریرهای ممکن از سیره عقلا ۱۶۶
۲. بررسی جریان سیره عقلا در مجتهد متجزی ۱۶۷
- ب) حکم عقلی و عقلایی ۱۷۷
- اشکال اول: احتمال منع شارع از این حکم ۱۸۴

- اشکال دوم: دشواری جریان اطلاق در قانون مذکور ۱۹۳
- ج) معتبره اول ابی خدیجه ۱۹۵
- مقایسه دو روایت ابی خدیجه ۱۹۷
- جمع‌بندی روایت ابی خدیجه ۲۳۱
۴. ادله اشتراط مطلق بودن اجتهاد ۲۳۳
- الف) روایت ابی خدیجه در باب یازدهم ۲۳۴
۱. بحث سندی ۲۳۴
۲. بحث دلالی ۲۳۵
- ب) مقبوله عمر بن حنظله ۲۳۸
- بحث سندی ۲۳۸
- بحث دلالی ۲۳۸
۵. مناقشات وارد بر ادله مطلق بودن اجتهاد ۲۴۱
- الف) انصراف ادله به احکام مرتبط با مخاصمه ۲۴۲
- جواب مناقشه اول ۲۴۲
- ب) تنافی نداشتن روایات ابی خدیجه و مقبوله عمر بن حنظله ۲۴۴
- جواب مناقشه دوم ۲۴۶
- ج) تعارض نداشتن دو طایفه روایات ۲۵۱
- تقریب اول: تقیید ۲۵۲
- تقریب دوم: حکومت ۲۵۲
- تقریب سوم: منطقه الفراغ ۲۵۳
۶. نسبت سنجی دو طایفه روایات ارجاع به مجتهد ۲۵۴
- الف) هم‌سنگ بودن و تعارض دو طایفه روایات ۲۵۶

- (ب) قرینیت روایات اول برای تغییر اطلاق روایات طایفه دوم..... ۲۶۰
۱. تفاوت اطلاق دو طایفه روایات..... ۲۶۰
۲. شیوه تغییر نوع اطلاق در روایات طایفه دوم..... ۲۶۲
۷. بررسی تأثیر روایات ارجاعات خاص در بحث کنونی..... ۲۶۴
- دو شبهه در مورد روایات ارجاعات خاص..... ۲۶۵
۱. دلالت تعدد ارجاعات به روات خاص بر اشتراط اطلاق اجتهاد.... ۲۶۵
۲. وجود ارجاعات تخصصی در روایات ارجاع به اصحاب.... ۲۶۷
- جمع‌بندی ادله اطلاق یا تجزی در اجتهاد..... ۲۷۲
۸. نکات تکمیلی در مورد ادله اطلاق یا تجزی اجتهاد..... ۲۷۳
- الف) قوت دلالت ارتکاز و حکم عقل و عقلا بر تجزی در اجتهاد. ۲۷۳
- (ب) مواضع قطعی تجزی در اجتهاد..... ۲۸۰
۱. میسر نبودن اطلاق در اجتهاد به سبب پیشرفت فقه..... ۲۸۰
۲. عدم وجود مجتهد مطلق بالفعل..... ۲۸۱
۳. اعلم بودن مجتهد متجزی..... ۲۸۱
- ج) دیدگاه‌های مطرح در مورد تعارض مجتهد متجزی با مجتهد مطلق... ۲۸۲
- د) تمایز تجزی در اجتهاد و تجزی در اعلمیت..... ۲۸۷

فصل چهارم: شرط اعلمیت/ ۲۸۹

۱. مقدمه..... ۲۹۰
- الف) اهمیت و سابقه مسأله اعلمیت..... ۲۹۰
- (ب) اشتراط اعلمیت در سایر مناصب مجتهد..... ۲۹۰
۲. احتمالات موجود در مسأله اعلمیت..... ۲۹۱

- الف) وجوب تقلید از اعلم به نحو اطلاق ۲۹۱
- ب) عدم وجوب تقلید از اعلم به نحو مطلق ۲۹۲
- ج) تفصیل بین قول اول و دوم ۲۹۳
- د) تفصیل بین علم و عدم علم به وجود اعلم ۲۹۴
- ه) وجوب مراجعه به اعلم در صورت موافقت با احتیاط ۲۹۵
- و) جمع شرایط سه قول پیشین ۲۹۶
- ز) انطباق نظر غیر اعلم با اعلم اموات ۲۹۶
- ح) موافقت نظر اعلم با مشهور ۲۹۷
- ط) تقلید از اعلم در صورت عدم امکان احتیاط ۲۹۸
- ی) تقلید از اعلم در صورت وثوق به قول او ۲۹۹
- ک) تعارض یا عدم تعارض علمیت با سایر ملاک‌های مجتهد ۳۰۰
- لحاظ عناصر موضوعی و ذاتی در مراجعه به کارشناس دین ۳۰۱
- ل) اشتراط افضلیت و برتری واضح اعلم ۳۰۱
- م) آسان بودن تشخیص اعلم ۳۰۲
- ن) رجوع به اعلم در امور مهمه ۳۰۲
۳. مبنای احتمالات چهارده‌گانه ۳۰۳
۴. ادله وجوب تقلید از اعلم ۳۰۸
- الف) سیره ۳۰۸
- یکم. بررسی جریان سیره در تقسیم‌های مختلف ۳۰۸
- دوم. ترجیحی یا الزامی بودن حکم سیره ۳۷۷
- سوم. وجود یا عدم وجود سیره در عصر معصومین علیهم‌السلام ۳۹۰
- جمع‌بندی سیره ۳۹۶

۳۹۷	ب) لزوم تعیین در دوران امر بین تعیین و تخییر
۳۹۸	یکم. اقسام دوران امر بین تعیین و تخییر
۴۰۵	دوم. مناقشات وارد بر دلیل دوم
۴۲۲	ج) مقبوله عمر بن حنظله
۴۲۳	بحث سندی
۴۲۴	بحث دلالی
۴۲۶	مناقشات در مقبوله
۴۳۷	جمع بندی
۴۳۸	د) روایت داود بن حصین
۴۳۹	بحث سندی
۴۳۹	بحث دلالی
۴۴۰	ه) روایت موسی بن اکیل
۴۴۰	بحث سندی
۴۴۰	بحث دلالی
۴۴۰	و) عهد مالک اشتر
۴۴۱	بحث سندی
۴۴۱	بحث دلالی
۴۴۸	جمع بندی ادله وجوب تقلید از اعلم
۴۴۹	استثنائات در ادله وجوب تقلید از اعلم
۴۶۰	۵. ادله عدم وجوب تقلید از اعلم
۴۶۱	الف) اطلاق ادله وجوب تقلید
۴۶۱	یکم. بررسی اطلاق ادله

- دوم. نسبت ادله تقلید با ادله وجوب تقلید از اعلم ۴۶۵
- سوم. مناقشات وارد بر اطلاق ادله ۴۶۷
- جمع بندی دلیل اول ۴۹۷
- ب) سیره عقلاییه ۴۹۸
- اشکال به سیره عقلایی ۴۹۹
- ج) سیره متشرعه ۵۰۲
- اشکال به سیره متشرعه ۵۰۳
- جمع بندی شرط اعلمیت ۵۰۵
- گزاره های فقهی ۵۰۸
- کتابنامه ۵۱۲

سخن مؤسسه

پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، رسالت حوزه‌های علمیه را دو چندان کرده است؛ نظام اسلامی برای تأمین پشتوانه تئوریک خود به منظور تصمیم‌گیری و اجرا باید مبانی علمی لازم را در اختیار داشته باشد، و این عرصه‌ای است که حوزه علمیه در کنار دیگر مجامع علمی باید در آن نقش فعال داشته باشد؛ زیرا بدون گسترش مرزهای علوم اسلامی به مباحث نوپدید و تولید علوم انسانی با رویکرد اسلامی، این نیاز پاسخ مناسب نمی‌یابد. ضرورت مجاهدت علمی به منظور پاسخگویی به مطالبات روزافزون و برحق جامعه دینی، آنگاه به اثبات می‌رسد که در نظر داشت؛ اولاً، تحولاتی جدید در مجموعه دانش بشری، به‌ویژه علوم انسانی رخ داده است؛ ثانیاً، زندگی انسان معاصر به واسطه پیشرفت در علوم و فناوری‌های جدید، دستخوش تطوراتی شگرف شده است؛ ثالثاً، شکل‌گیری نظام اسلامی، فرصت مناسبی را فراروی جامعه دینی قرار داده است تا به اهداف خود دست یابد؛ از این رو سرعت بخشیدن به فعالیت‌های علمی - حوزوی به منظور توانمندسازی نظام اسلامی در این باره ضروری می‌نماید.

مؤسسه اشراق و عرفان» که فعالیت خود را از سال ۱۳۸۶ با نظارت علمی و ریاست عالی استاد علیرضا اعرافی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ آغاز کرده است، در عین تأکید بر

اصالت‌های حوزوی، سعی در رفع نیازمندی‌های معرفتی انسان معاصر دارد؛ از این رو مأموریت‌های خود را «پژوهش در زمینه فقه‌های نو و فلسفه‌های مضاف، بر مبنای روش اجتهادی در راستای نظام سازی اسلامی»، «پرورش پژوهشگران صاحب‌نظر در عرصه فقه‌های نو و فلسفه‌های مضاف و نظام‌سازی اسلامی» و «جمع‌آوری، تنظیم و نشر آثار ریاست عالی مؤسسه» قرار داده است تا بتواند به ایفای نقشی مؤثر در این مجال بپردازد.

مجموعه حاضر تقریر دروس خارج فقه حضرت استاد علی‌رضا اعرافی علیه السلام است که طی پنج سال تحصیلی (از سال ۱۳۹۳ تا سال ۱۳۹۸) در حوزه علمیه قم ارائه شده است. محور بحث در این مجموعه، «باب تقلید» کتاب گران سنگ عروة الوثقی اثر مرحوم سید یزدی است، با این وجود علاوه بر تغییر در ترتیب مباحث، بعضی مسائل جزئی غیر مهم از مسائل عروة الوثقی مطرح نشده و بعضی مسائل مهم دیگر بر آن افزوده شده است که بحث شرط فردیت مرجع (یا مرجعیت شورایی) از جمله این مباحث می‌باشد و یکی از مجلدات مجموعه به آن اختصاص یافته است.

مؤسسه بر خود لازم می‌داند از حضرت استاد علی‌رضا اعرافی علیه السلام که پس از ارائه دروس، در ادامه مراحل مختلف تقریر دروس، ارزیابی تقریرات را صبورانه ادامه دادند، تشکر نماید و از تلاش‌های فاضل ارجمند آقای محمد آزادی به خاطر تقریر این کتاب تقدیر نموده و قبول زحمت حجت الاسلام احمد عابدین زاده در مدیریت گروه تقریرات فقهی و حجت الاسلام تقی مهری در نظارت و ارزیابی این اثر را ارج نهد.

امید است صاحب‌نظران و اندیشوران حوزه و دانشگاه، مؤسسه اشراق و عرفان را به منظور بهبود تولیدات علمی آینده، از نظرات و پیشنهادات سازنده خود بهره‌مند سازند.

پیشگفتار

اجتهاد و تقلید از موضوعاتی است که از دیرباز در فقه و اصول فقه عامه و امامیه مطرح بوده است. این موضوع در میان امامیه در دوره‌های پیشین بیشتر در اصول فقه مطرح می‌شد، اما در دوره معاصر به ویژه بعد از سید یزدی رحمته‌الله بیشتر در فقه و در بابی مستقل مطرح می‌شود. سید یزدی رحمته‌الله با طرح اجتهاد و تقلید در ابتدای عروة الوثقی جایگاهی ویژه و ممتاز به این موضوع بخشید که این جایگاه همچنان پابرجا است. طرح موضوع در ابتدای کتاب فقهی به جهت اهمیت و بایستگی آن بسیار به جا است، زیرا پس از توجه هر مکلفی به وجود تکالیف شرعی، نخستین مسئله رویاروی او شناخت راه‌های به دست آوردن و دانستن تکالیف یادشده و فروع مرتبط با آن است و این امر در باب اجتهاد و تقلید دست‌یافتنی است.

استاد آیت‌الله اعرافی رحمته‌الله از فقیهانی است که چندین سال تدریس درس خارج خود را به بحث اجتهاد و تقلید اختصاص داده است. ایشان این موضوع را در طول پنج سال طی سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۹۸ شمسی القاء نموده است که عده‌ای از شاگردان ایشان در گروه تقریرات فقهی تقریرمباحث ایشان را به عهده گرفتند و کتاب حاضر حاصل تقریرمباحث یادشده است.

حضرت استاد در القای مباحث یادشده متن اجتهاد و تقلید کتاب عروة

الوئقی را محور درس قرار داده و پس از بیان مقدمات اجتهاد، بیشتر مسائل آن را به ترتیب عروء الوئقی القا نموده است. ایشان افزون بر این که گاهی این ترتیب را رعایت نکرده، بعضی مسائل جزئی و تکراری را در انتهای باب القاء نکرده و مسائل جدیدی را به آن افزوده است.

از آنجا که ترتیب مسائل در عروه در مواردی از تنظیم منطقی خارج شده و نیاز به تنظیم جدیدی دارد، با مشورت استاد در تقریر مطالب نظم جدیدی به مطالب داده شد و کتاب با ترتیب دیگری نوشته شد که در آن از تنظیمات فقهای دیگری مانند شهید صدر رحمته الله در الفتاوی الواضحة استفاده شده و با تغییراتی مرتب شده است. بر این اساس مطالب کتاب در سه قسمت تنظیم شده است: مقدمات اجتهاد، راه‌های تحصیل حکم شرعی و شرایط مرجع تقلید.

کتاب حاضر بر اساس تنظیم یادشده در شش جلد مرتب شده است که فهرست اجمالی مطالب آنها به شکل ذیل است:

جلد اول شامل مقدمات اجتهاد است که بیان‌گر حدود سی مقدمه از مقدمات اجتهاد است. جلد دوم و سوم عهده‌دار بیان راه‌های تحصیل احکام شرعی است. در این دو جلد پس از بیان مسئله کلی و جوب تخییری یکی از راه‌های اجتهاد، احتیاط و تقلید، سه راه یادشده و فروع مرتبط با آنها به ترتیب بررسی شده است. جلد‌های چهارم تا هفتم دربرگیرنده بیان شرایط مرجع تقلید است؛ جلد سوم دربرگیرنده ده شرط از شرایط مرجعیت است. جلد پنجم شامل فروع اعلمیت و جلد ششم شامل شرط زنده بودن و چیستی عدالت و در نهایت جلد هفتم شامل شرط فرد بودن مرجع تقلید است که بحثی نوبوده و در آن روا بودن مرجعیت شورایی بررسی شده است.

به این ترتیب کتاب حاضر با سه ویژگی اساسی از دیگر کتاب‌های مربوط به اجتهاد و تقلید جدا می‌شود: تنظیم منطقی مطالب، بیان مقدمات اجتهاد در ابتدای کتاب، و طرح و بررسی مسئله مرجعیت شورایی که از مسائل مستحدثه شمرده می‌شود.

گفتنی است با وجود اختلاف ترتیب مسائل کتاب با کتاب اجتهاد و تقلید عروه، ذیل هر مسئله‌ای به محل بحث آن مسئله در کتاب عروه اشاره شده است و افزون بر آن، ذیل هر مسئله‌ای به محل بحث در کتاب‌های منهاج الصالحین آیت‌الله حکیم رحمته‌الله، تحریر الوسیله امام خمینی رحمته‌الله و الفتاوی الواضحة شهید صدر رحمته‌الله نیز اشاره شده است تا محققین بتوانند به راحتی به منابع یاد شده رجوع و از آنها استفاده نمایند.

شایان ذکر است که نظارت و راهنمایی استاد آیت‌الله اعرافی در تقریر همه مجلّات روشنای راه ما بوده است.

مجلّد پیش روی، جلد چهارم این کتاب و قسمت اول از شرایط مرجع تقلید است که عهده‌دار بحث بررسی ده شرط از شرایط مرجع تقلید است. این مجلّد از چهار فصل تشکیل شده است که عبارتند از کلیات، شرایط شخصیتی مرجع تقلید، شرط مطلق بودن اجتهاد و شرط اعلمیت. هر چهار فصل کتاب را فاضل ارجمند آقای محمد آزادی با نظارت حجت‌الاسلام تقی مهری تقریر نموده است. در پایان از همه عزیزانی که در فراهم آمدن این اثر ما را یاری کرده‌اند سپاس‌گزاری می‌کنیم: استاد محترم آیت‌الله اعرافی رحمته‌الله، همکارانمان در گروه تقریر، به‌ویژه فاضل ارجمند آقای محمد آزادی (مقرر) و حجت‌الاسلام تقی مهری (ناظر تقریر)، آقای احمد رمضانی (ویراستار)، حمید بهرامی (صفحه‌آرا) و همکارانمان در مؤسسه اشراق و عرفان، به‌ویژه مدیر محترم مؤسسه حجت‌الاسلام دکتر سید نقی موسوی.

گروه تقریرات فقهی مؤسسه اشراق و عرفان

مقدمه

اثبات وجوب تقلید برای افراد غیر مجتهد در مجلدات پیشین تبیین شد. در این جلد، شرایط مرجع تقلید بیان می‌شود.^۱ بعضی از شرایط یاد شده به شخصیت مرجع تقلید مربوط می‌شوند، مانند بلوغ، عقل، ایمان و ...، اما بعضی دیگر به شرایط علمی وی مربوط می‌شوند، مانند اعلیت و مطلق بودن اجتهاد. بعضی از شرایط شخصیتی به بحث تفصیلی نیازی ندارند؛ اما بعضی دیگر مانند عدالت و حیات به بحث تفصیلی نیاز دارند که طرح همه آن‌ها در یک مجلد ممکن نیست؛ از این رو در این جلد، گروه اول از شرایط، همراه شرایط مطلق بودن اجتهاد و اعلیت می‌آید و تفصیل شرایط دیگر به مجلدات بعدی واگذار می‌شود. بر این اساس، مجلد حاضر به چهار فصل تقسیم می‌شود: کلیات، شرایط شخصیتی مرجعیت، شرط مطلق بودن اجتهاد و شرط اعلیت.

۱. مرحوم سید یزدی شرایط مرجع تقلید را در مسأله بیست و دوم از مسائل اجتهاد و تقلید بیان کرده است (سید محمدکاظم طباطبایی یزدی، *العروة الوثقی*، ج ۱، ص ۹)؛ اما مقتضای ترتیب منطقی میان مسائل، طرح آن‌ها بعد از بیان وجوب تقلید برای عامی است.